КАМ КАБИР

Кам 1 Кабир сидів перед юртою, біля вогнища. Над вогнищем на триніжках висів великий чавунний посуд. З посуду йшла пара і пахло вареними травами. Кам обривав з галузки сухі квіти і кидав у посуд. Був пізній осінній вечір. По верхах гуляв вітер, переганяючи з місця на місце хмари, як пастух брудно-білі вівці. Вони котилися цілими громадами по ярках і узбіччях, губились у лісах, виринали на шпилях і, перевалившись верхів'я, скочувались у безвість.

Кам поглядав на хмари і всміхався. Він знав, що тепер підуть до нього люди цілими процесіями за ліками: наближався час, коли народ слабує, надходили жнива кама.

Вітер спускався на доли. Біля юрти зашуміла кедрина.

Кам щось шепотів, кидаючи в посуд оберемки трав.

В юрті забренькав тобшур2, а згодом полилася сумна, тягуча мелодія. Вона вилітала через щілини юрти, зливалася з шумом кедрів, з шепотом потоків і тихо ридала з осінніми вітрами...

Пісня нагадала камові про молоду жінку... Він кинув з рук траву й замислився... її врода проймала його холодом. Він колись боявся подумати про неї, а тепер вона в нього, в його юрті, його жінка...

Кам — шаман у алтайців.

Тобшур — інструмент з двома струнами, нагадує балалайку.

Жовте, плескате, як сковорода, обличчя скривилося в усмішці. Воно немов дрижало перед полум'ям. Розкосі очі забігали в усі боки, як двоє мишенят, рот розкрився, по сивій борідці тонкою ниткою потекла слина.

Кабир здригнувся і витер рукавом рота. Він бачив перед собою її очі. Він довго не міг згадати, до чого вони подібні, а тепер згадав...

Він раз убив козулю недалеко від своєї юрти, і коли підійшов до неї, вона з жахом дивилась на нього такими самими очима. Він припав тоді до неї і пив кров з її одкритої рани. Кров була така тепла, солона... І Тюлькенек така, і очі такі самі.

А він підходить щовечора до неї, дивиться на її груди, такі пружні, як вим'я кітної ягниці, і білі, як сніжні верхів'я, і він хотів би випити всю її кров, усю її юну силу, щоб набрати собі хоч трішки тієї сили, щоб хоч раз зійтися з нею так дико, як олень з маралицею... Але в нього нема вже сили... І він цілує її тіло, її стан гордої ялини, і, зиеможений, надає поруч, стискаючи її кістлявими руками, як хижа сова молодого зайця.

А вона не говорить до нього, закриває обличчя. Ух! Він ненавидить її тоді люто. Йому хочеться всадити ніж під її круглий живіт і дивитись, як звідти тече кров.

По спині повзе щось холодне, як жаба, і холод передається всьому тілу.

Кабир щулиться від холоду, а з юрти лине такий жалібний спів, наче тобшур плаче під її тонкими пальцями...

Шумить вітер у кедрині і з верхів дмухає на вогонь.

Він відчуває до цієї жінки безмежну ніжність і любов. Чому він старий, горбатий? Чому вона не хоче покохати його, чому він зустрів її так пізно? Усе життя він прожив самотньо. Його вигляд лякав людей. До

нього йшли люди, бо він їм був потрібний. Він заклинав духів, він лікував хворих, він відгадував сни, він віщував людям майбутнє. Вони давали йому гроші. За ті гроші він на старість купив собі жінку, найкращу жінку на весь Алтай. А що йому з неї? Коли він безсилий, коли він бридкий, старий, горбатий...

Йому хочеться плакати. Він ніколи в житті не плакав, хіба маленьким. Він молився богам, вірив у їх силу,..

"Ульгень!1 Ти безсилий, боже,— кричить він безмовно до неба.— Ти весь піддався злу. Ти ні разу не почув моєї молитви... Ерліку! Боже зла! Чи й ти слабкий, безсилий? Чи й ти старий, бездушний, горбатий, як я? Тобі байдужа доля кагира 2, кур'юмес!.." 3

Кам Кабир сидить ослаблений, стомлений, руки лежать без руху, пальці заціпили жмуток трави, голова безнадійно впала на груди.

А з юрти лине пісня тиха і сумна, як осіння ніч.

Раптом Кабир чує якийсь голос. Він прислухається. Почула його і Тюлькенек, бо перестала грати.

— А-о-о-в! А-о-о-в!.. Ов-ов...

"Чи хто корову загубив і кличе? Не може бути. Надто далеко звідси аїли. Заблудив хтось, певне".

Кабир кидає до вогню кілька смоляних полін, вогонь обіймає їх, і скоро велике полум'я бухає в хмари.

Кабир сердиться, що перебили його мрійливий настрій. Відколи одружився, він лютує, коли до нього заходять чоловіки. Вони не насмілюються глянути на неї, заговорити, бо бояться його чаклунської сили, але він все одно сердиться, коли вони приходять.

Та крик затих. Видно, той, що кричав, пішов у інший бік. Кам схиляється над казаном, горбиться й починає над ним махати руками, як коршун, що завис над полем, вгледівши здобич.

Але скоро зашаруділо каміння над потоком, і з темряви виринула постать високого молодого юнака.

— Єзен, абшіяк 4,— поздоровкався парубок.

— Єзен,— буркнув кам незадоволено. Слово "абшіяк" його неприємно вкололо. — Звідки і куди так пізно? — спитав він суворо.

Юнак підійшов і сів біля вогнища. Він був у баранячій куцині, підперезаний поясом. Через плечі обмотаний довгим волосяним мотузком, за поясом ніж і невеличкий топір у шкіряній піхві, у руках рушниця.

Відповів юнак не зразу. Він витягнув з-за халяви люльку, набив тютюном і прикурив від розжареної головні.

— На промисли вийшов.

Камові неприємною видалась постать вродлибоґб рослого парубка.

— Здалека?

— З Чулишмана. Кам стрепенувся.

— Чого аж сюди прийшов?

— Нема щастя, діду. Скільки не ходив — усе даремно. Прийшов по раду.

Кам не спускав з нього своїх бистрих очей.

— Чого шукаєш? — спитав він глухо.

— Шукаю звіра: камди і кіша 1.

Кам тепер уже напевно пізнав ворога і ледве приховував свою ненависть. Йому казали, що його Тюль-кенек хотів купити юнак-мисливець із Чулишмана, але в нього не було стільки шкур з видр і соболів, скільки хотів її батько. І хлопець просив почекати до осені, поки він їх настріляє.

Кам був певний, що це той самий юнак, і він уже й не питав його імені.

— Якої ти поради хочеш?

— Ворожи, чи матиму я щастя? Подивися на зорі, кинь у вогонь траву, спитай духів. Ти славний тельго-чі 2 на весь Алтай. Я віддам тобі першу шкуру видри, що вб'ю на горах, тільки зроби так, щоб духи нагнали їх на мій слід.

Під час розмови крізь щілини дверей дивилися чорні настрашені очі козулі. Юнак не бачив їх, не підозрював, що вони тут можуть бути.

— Навіщо тобі шкури? — допитувався дід.

— Хіба ти не знаєш, нащо шкури мисливцеві?

— Може, тебе Ульгень зненавидів?

— Не знаю, спитай духів.

Кам встав з-за вогню. Від його маленького згорбленого тіла падала на землю крива чорна тінь.

— Сиди тут, не рухайся, доки я не прийду, — сказав він і зник у юрті.

Юнак сидів і дивився на вогнище. Було тихо. Заснули гори, сповиті чорним плащем ночі, дрімали вітри, скулившись у печерах. Тільки потік шумів голосно цо камінні, немов перед сном ще хотів нашумітись, бо скоро він мав уже заснути крижаним сном.

"Чи змилуються боги?" — думав юнак.

А потік шумить, шумить, навіває думи, навіває мрії, слова промовляє:

"Вибіжу до тебе, сяду на твого коня, і ти забереш мене з собою".

"Твій батько скупий, хоче багатий викуп за тебе, де я його візьму?"

"Втечемо з тобою",

"Його коні бистріші, ситі, дожене..."

"Я потрую його коні".

"Кам прокляне нас. Заблудимось у горах, звалимось у яругу, і ти розіб'єш об каміння груди, як білий куу" 1.

"Ой, боюсь я кама. Кам дивився на мене такими очима... Він дуже багатий, він страшний, жахливий, купити мене хоче. Рятуй, бери мене, брате, викрадай. Втечемо туди, в руську землю, там будемо жити... Бери мене звідси, бо вже не побачиш".

"Настріляю звірів, куниць і соболів, принесу до батька, кину під ноги і скажу: "Даси тепер Тюльке-нек?"

"Пізно буде, пізно".

Юнак прокинувся. Огонь згасав. Він підкинув дров. Щось крикнуло, ніби бурундук у кігтях пугача.

"Чи в юрті, може? Хіба кам не сам?"

Почав прислухатись, але кругом тихо, лиш потік шумить. На скелі заридала сова.

Скрипнули двері, і з юрти висунулась голова кама. На ній замість шапки вухата вовча голова. Обличчя бліде, в одному місці роздряпане до крові. Він виліз і закмнув за собою двері. У лівій руці бубон, що побрязкував з кожним рухом. Одежа обвішана безліччю ремінчиків, брязкалець, дзвіночків. З середини бубна звисали такі ж ремінчики і тяглись аж до самої землі.

Він дико глянув на юнака і, як божевільний, почав бігати довкола вогню, ударяючи паличкою в бубон і викрикуючи свої закляття.

Здригнулась ніч. Вогонь лизав темряву. Кам бігав довкола, а за ним ганяла його горбата тінь. Над юртою носились сполохані сови. Звуки бубна відлунювали в горах, за кожним ударом стогнали скелі і передавали свій стогін хмарам. Збудився вітер, заговорили кедри. Прокинулась тайга...

А кам бігав і барабанив, сідав, схилявся до бубна, говорив йому свої тяжкі закляття — скарги на своє каліцтво. Тряс ним скажено, ревів, як поранений аю !, піт стікав з його жовтого сухою обличчя, на губах з'явилась піна, і він упав.

Кам лежав одну хвилину і зірвався знов на рівні ноги.

Його очі вдивлялись дико в пітьму.

— Я бачу злих духів,—сказав він глухо.—Я бачу їх усюди, на кожнім кроці, я чую їх у шелесті трави, в шумі кедра, у хвилях потоку, що плеще об камінь. Вони тут, за тобою, вони сідають на тебе, о-о-о...

Він тряс бубном, і брязкіт дзвоників звучав дико і страшно на фоні чорної осінньої ночі.

Потім він почав говорити так тихо й спокійно, що юнак усе розумів.

— За що ви сердитесь, за що ви судите, за що ви гніваєтесь? Помилуйте його.

Мисливець дрижав. Він боявся повернути голову, йому здавалось, що за ним хмарами літають духи, що вони чигають на його душу і вирвуть її, коли того захоче кам.

А кам перестав говорити. Він поклав на землю бубон, витирав піт і важко дихав. З його грудей доносилось хрипіння і свист.

Юнак боявся щось запитати його. Кам із задоволенням бачив це, і сам почав говорити.

— Мені відкрив завісу тайни Сагішка-Кірген 2, — почав він,— і я бачив твою ене3. Вона сиділа худа і гола над рікою. Ти не дбаєш про неї?!

— Ми бідні,— прошепотів юнак.

— Я просив у духів ласки для неї і її сина, але нічого не міг зробити, усі вони відмовились допомогти, і рука Ерліка тяжить над тобою.

— Калак-калак! — зажурився мисливець.

— Не горюй,— промовив Кабир,— є рада. Обіцяй богові жертву.

— Дам, яку хочеш, тільки хай допоможе мені,— сказав парубок.

— Добре. Він змилується. Слухай далі. Я бачив у тумані Чорний бом 1 і на ньому соболя. Ти мусиш перейти бом — і, коли вб'єш того соболя, до тебе вернеться щастя. Вб'єш, здереш шкуру і принесеш мені. Я заворожу її, і тоді звір сам піде тобі в руки.

Юнак підвівся, щоб подякувати камові, але той спинив його рукою.

— Іди зараз туди. До ранку дійдеш додому, а там роби, як я кажу.

Юнак зібрався відходити.

— Як тебе звати? — спитав кам.

— Санал.

— Добре, іди...

Кам старечими кроками пішов у юрту. Тут було темно, у попелищі ледве жевріли вуглики. Він накидав березової кори, і вона взялась вогнем. Докинув трісок, повісив бубон на кілок і скинув з себе одяг. З-під шапки виглянула мокра лисина. Маленька кісочка скарлючилась у гачок.

"Санал! Недарма підказувало серце. Не знав він, що тут його пташечка. Мисливець!.."

Він відвалив бруси від печери, викопаної в юрті, і посвітив горючою тріскою.

— Вилазь! — заревів він.— Я з тобою побалакаю! Вона не рухалась.

— Вилазь! — крикнув він ще раз і витягнув ножа. Тюлькенек вилізла. Він повів її за руку і пхнув на

постіль.

Розкосі очі горіли дико, на лобі виступив піт, у грудях хрипіло, він нахилився над нею, вона закрила очі.

— Тюлькенек! — промовив він. Жінка мовчала.

Кам впився очима в її обличчя. Огні в очах поволі гасли, очі сльозились. Лице викривила страшна гримаса, підборіддя затряслось. Ніж вилетів *з рук. Він припав руками до її грудей.

Жінка голосно застогнала.

— Тюлькенек! Мила моя! За що ти ненавидиш мене? Скажи мені, Тюлькенек! Я віддам тобі все, що маю, я вистелю юрту шкурами соболиними, я куплю тобі золотих прикрас, я куплю тобі найдорожчий одяг, тільки не цурайся мене, Тюлькенек. Подивися на мене. Я — кам Кабир! Мене боїться весь Алтай, шукає моєї ласки, а я тебе прошу: змилуйся наді мною. Мене не слухають боги, я прошу їх, молю, не слухають, прокляли мене... Забудь його. Забудь того проклятого Санала. Я годину проклинав його і послав туди, на Чорний бом. Він згине там, більше його не буде. Забудь його,

Тюлькенек зірвалась на рівні ноги. Кабир тримав її за руку.

— Куди ти? Куди ти? — зашипів Кабир. Він вхопився за ніж.

— Тебе тягне туди, до нього, ти його не забула? А те забула, що ти моя жінка? Ти подряпала мені обличчя! Твоя рука, куплена тварино, піднялась на свого владику, кама Кабира!..

Він схопив своєю холодною кістлявою рукою її за шию, а другою — заніс над нею ніж. Тюлькенек не захищалась.

— Говори! Говори! Бо втоплю в тобі ніж, як у нечистій свині. Говори, не забула?

— Ні, не забула, гидкий, плюгавий, звалашений пес! І не забуду ніколи. А ти можеш бити! Убий! — випалила Тюлькенек одним духом.

Кабир відпустив її шию і вдарив кулаком по обличчю.

Тюлькенек упала на землю.

Кам стояв над нею похнюплений, як дуплава верба над водою. Вона заплющила очі І лежала без руху. Тонкі ніздрі поволі роздувались, рот напіввідкрився. Під тонкою сорочкою рівно підіймались її дівочі груди.

— Тюлькенек! — почав він тихо.— Розплющ свої очі. Подивись на мене ласкаво — і я відріжу собі пальця, віддам кров свою за ласку твою. Тюлькенек, змилуйся наді мною.

Вона заворушилась і розплющила очі. Кам подався назад.

На нього дивились очі смертельно пораненої козулі, що він убив раз біля своєї юрти.

— Заплющ, закрий їх,— крикнув кам,— не треба! По його жовтому, плескатому, як сковорода, обличчю покотилися сльози.

— Санал, Санал,— зашипів він,— Санал!..

Він зірвався з місця, зняв з кілка бубон і знов забігав довкола вогню. Страшна була ця маленька скарлючена постать на тлі закопченої юрти, вогню і ночі. Він бігав доти, доки не впав, як мертвий. Полежавши з півгодини, піднявся на руках, підповз до бочки з аракою 1 і почав її жадібно пити, як воду.

Вийшовши від кама, Санал подався понад потоком угору. Йшов навпомацки, бо в ущелині була така пітьма, що на крок нічого не видно було, Ішов поволі, намацуючи ногами грунт, керуючись шумом потоку, як дороговказом. По добрій годині ходи вийшов на широку галявину і вирішив тут чекати, доки не зійде місяць.

Перед ним лежала важка дорога. Чорний бом — це найстрашніше місце в околиці. Перейти його — питання життя і смерті. Не один мисливець, женучись за звіром, скотився у провалля, і ніхто кісток його не бачив. Чорний бом — зачароване місце. Люди вірили, що по ньому ходять мисливці, заворожені камами в соболів, і приваблюють інших мисливців, щоб їх спустити в провалля. Горе тому, хто вирушив на лови, не вимоливши в богів ласки, горе тому, хто через кама не приніс чи не обіцяв богам жертви. Санал знає ті мисливські звичаї, і він ходив до Кабира, найславні-шого кама на цілий Алтай. Він тепер був певний, що доля йому всміхнеться. Він бідний і не міг купити собі жінки, але тепер вірив, що настріляє звіра і купить Тюлькенек у її скупого багатого батька. Вона любить його, Тюлькенек. Вона благала його, щоб викрадав її швидше, бо її готують за старого багатого діда.

За горами сходив великий круглий місяць. Його біле світло сріблило трави, кедрову чатину, з верхів сповзали тіні і ховались у яруги.

Парубок встав з землі. Було холодно — від потоку тягнуло морозним подихом. Він глянув на ай2, який наче застряв серед небесних снігових піль. Санал важко зітхнув, вклонився місяцеві і подався в гори.

Поки дійшов до бому, надворі вже світало. Уночі був приморозок, бо суха трава біліла від інею. Але по траві, видно, хтось пройшов. На ній ясно видніли

А р а к а — самогон з молока. Ай — місяць.

чиїсь сліди. Мисливець почав пильно приглядатись до них. Вони перейшли на стежку і тут зникли. Санал пішов далі по стежці. За кілька кроків, на болоті, утворенім маленьким джерелом, побачив ясні відтиски ніг ведмедя. Санал зрадів і стиснув рушницю. Кам казав правду. Аю міг сидіти за кожним каменем, за кожним кущиком. Він тихо почав скрадатись по стежці, яка була єдиним переходом на другий бік гори. Стежка тяглась серединою гори, що нависла над чорним бездонним проваллям, до якого ніколи не доходить денне світло. По ньому алтайці колись їхали верхи, але навесні гора в одному місці зсунулась і засипала його. Тепер перейти бом було неможливо без великої небезпеки для життя. Санал не боявся. Провалля не лякало його, стежка була настільки широкою, що ноги ступали по ній сміло, і лише в тих місцях, де її перетинали тоненькі потічки, треба було переходити обережно, щоб не посковзнутись. Санал ішов, пильно стежачи, чи за каменем не ховається аю. Він не дуже хотів тут з ним зустрітись, бо вбитий аю міг скотитись у провалля, але убити ведмедя правило б за добрий початок полювання. Гора чимраз була похиліша, і на ній де-не-де росли крислаті сосни та кущі, де-не-де виринали величезні камені, підмиті з землі водами.

Без пригод він дійшов до насипу і тільки тут зрозумів значення слів кама. Він не чув про існування бому, не знав, що перейти його неможливо.

На кілька кроків завширшки стежку завалила звіт-ріла скеля, що від удару грому чи від весняних вод розсипалася на дрібні шматочки. Він кожного руху камінчики сипались у провалля, тягнучи за собою сотні інших, і тоді здавалося, що ціла та камінна маса пливе, як водоспад. Обійти її теж було неможливо, бо нижче стежки падала відразу стіна, а вище тягнулась та ж камінна маса, що немов випливала з-під другої прямовисної стіни.

Але її конче треба було перейти. І він пильно почав думати, як це зробити.

Вирішив здолати перешкоду таким способом: добратися рачки до стіни, звідки починається зсув, і, пливучи з камінням вниз, водночас перелазити через насип. Але тут важливо було розрахувати, щоб кам'яний потік не зніс його з собою в провалля.

Санал уже зважився було на такий крок, але, поба-

чивши серед каміння зламану сосну, змінив свій план. У нього назрів інший, безпечніший. Він швидко скинув торбу й рушницю і, поклавши їх обережно па землю, розмотав мотузок, що тужавів навколо його стану. Взявши один його кінець у руки, почав рачки підповзати до стовбура. Санал зайшов вище від нього, сів на рінь і з'їхав з камінням до пня. Правда, скеля з розгону зламала сосну навпіл і крону знесла в провалля, але друга її половина, обсипана довкола камінням, глибоко і твердо стояла в землі. Він міцно прив'язав один кінець до зламаної сосни, другим обв'язався сам і, намотавши зайву частину мотузка на руку, почав перелазити через насип. Торбу й рушницю він не брав з собою, бо коли вдасться перейти раз, то вернутись назад вже неважко. Попробував ще раз, чи добре закріплений мотузок, і скочив на рінь, щоб швидко перебігти. Але другого кроку він уже не міг зробити. Рінь тікала з-під ніг у долину, і поки він підносив одну ногу, друга пливла вниз із кам'яною масою. Санал втратив рівновагу і впав. Руки чіплялись за каміння, мотузок вислизнув з рук; підхоплений кам'яним потоком, юнак з шумом перелетів берег і завис над проваллям.

На нього сипалось каміння. Він закрив голову руками і заплющив очі. Каміння болюче било по всьому тілу. Як тільки воно перестало сипатись, Санал відкрив очі. Він не втратив надії на спасіння. Страшне було тільки каміння, що сипалось за кожним рухом мотузка. Треба зібратися з силами і по мотузку можна вилізти на берег. Подивився вниз. Там чорну пащу відкрила безодня. Але з гори знову посипались камінці. Глянув уверх. З берега дивився па нього маленькими очима аю.

Саналові почорніло в очах, і він знепритомнів.

Кам заснув коло діжки з аракою і лежав, як труп. Дивлячись на його вишкірені великі жовті зуби і смертельну блідість на обличчі, можна було гадати, що це справжній мрець, коли б не те, що його груди піднімались і опускались від глибокого дихання та за кожним подихом щось у них свистіло. Тюлькенек подивилась на нього з огидою і тихенько побігла до дверей. Двері дуже зарипіли на дерев'яних завісах, і вона злякалась, що він почує. Але кам спав твердо. Не закриваючи дверей, вона швидко побігла до стайні, тобто до огорожі, накритої корою, де стояли коні. Вибравши найкращого коня, вона накинула на нього вуздечку, сідло, що висіло на колі, скочила на коня, проїхала тихо попри юрту і помчала щосили понад потоком. Дівчина шмагала коня повідком, і він гнав що було духу. їй хотілось якнайдалі втекти, поки прокинеться її страшний чоловік. Боялась тільки, щоб він не догнав її, поки вона не добереться до Чорного бому. Там уже не страшно. Там Санал. Коли б він був знав, що вона в камовій юрті! Чому вона не вибігла, не крикнула? Вона хотіла кричати, але зомліла від несподіванки, а може, то зачарував її кам? Коли б крикнула, він, певно, жив би, а так десь уже впав зі страшного бому, може, вже на дні чорної яруги лежить його тіло, розвите об слизьке каміння? Вона знала, що зробить. Життя з камом страшніше від смерті.

Тюлькенек жене коня, він сопе, шерсть вкрилась піною, пара бухає з ніздрів, він летить, як казковий крилатий кінь, усе вгору і вгору...

А по слідах Тюлькенек летів кам Кабир.

Він прокинувся від холоду, що йшов через відчинені двері, і глянув на постіль. Пуста. Кабир підійшов ближче, помацав рукою. Холодна. Кам безпорадно забігав по юрті.

— Тюлькенек! Ніхто не відзивався.

Він вилетів прожогом надвір. Перед юртою на вкритій інеєм траві виднілися кінські сліди.

— Тюлькенек! — заревів він скажено.

— Тюлькенек! — відповіли гори.

Кам кинувся до стайні. Не було найкращого коня, не було сідла.

Заревів од болю. Сів охляп на другого коня і як вітер погнав по слідах.

Тюлькенек прив'язала перед бомом коня і побігла ронад проваллям. Холодний вітер шарпав, як пес, її сорочку, розвівав волосся.

"— Санал! — крикнула вона у відчаї.

Вітер затулив їй рота.

Добігши до насипу, стала. На стежці лежала торба й рушниця.

— Санал!..

Ніхто не відзивався.

її погляд упав на мотуз, прив'язаний до пня, що врізався в рінь. Нахилилась і побачила Санала, повислого на мотузі. Очі заплющені, обличчя бліде, руки опущені.

— Санал! — заверещала Тюлькенек, аж здригнулись гори.

Обличчя його ожило, і він розплющив ОЧІ.:

— Ти живий, любий, ти живий!..

— Хто ти? — почула вона тихий голос із долу.

— Ти не пізнав мене? Я Тюлькенек, ти забув?

— Ти аю, я бачив його тільки що, він перетворився в Тюлькенек, він чигає на мене.

— Санале, що ти говориш? За мною Кабир женеться, кажи, що робити? Санале! Я боюсь Кабира, він купив мене. Санале, я була в юрті, як ти був у нього, я роздерла йому обличчя. Він буде скоро тут. Я приїхала, я мчала конем за тобою. Я гналась, щоб врятувати тебе; Кабир послав тебе, щоб ти тут загинув.

— Тюлькенек! Ти...

— Я! Кажи, що робити?

— Де кінь?

— Перед бомом.

— Кинь мені повід і витягнеш мене.

Тюлькенек побігла до коня, але тільки вона звернула за гору, як побачила, що з долу гнав на змиленому коні кам Кабир.

Вона розгубилась, перелякалась і кинулась назад. Санал дивився на неї з долу благаючими очима, він втрачав поволі сии.

— Санале! Ми пропали! Кабир женеться, він уже тут.

Санал не міг уже говорити, він показав рукою на рушницю. По бомі мчав на коні кам. Побачивши скеровану на себе рушницю, він почав стримувати спіненого коня.

— Стій! — закричала грізно Тюлькенек. Кабир спинив коня.

— Ти мені грозиш? Ящірко! Ти мені грозиш?.* Він витягнув ніж з піхви і почав під'їжджати.

— Стій! — повторила Тюлькенек.

— Ти на мене рушницю? Мене куля не бере. Кинь рушницю! Кинь, бо перекину тебе в гадину.

Він ударив коня і, піднявши вгору кістляві руки, сунув уперед.

Пролунав постріл.

Як підстрілений угорі яструб, кам опустив руки і звалився з коня. Посипались камінці — і мале горбате тіло, відбиваючись по дорозі від кам'яних виступів, покотилось у провалля. Тюлькенек чула, як зашуміло каміння і як щось сильно задзвеніло в ушах.

1928 р.